

ZIEŁONE ZAKŁADY PRACY PRZEWODNIK DLA PRZEDSTAWICIELI ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

ZIELONE ZAKŁADY PRACY PRZEWODNIK DLA PRZEDSTAWICIELI ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

SPIS TREŚCI

Od czego zacząć?	6
Organizacja	8
Praktyczne działania w miejscu pracy	10
Oszczędzanie energii	10
Mniej odpadów, oszczędność surowców	12
Zielony transport	14
Szersza perspektywa – poza miejscem pracy	16
Materiały	17
Dodatek 1: Szybka lista kontrolna	18
Dodatek 2: Organizacja spotkania ekologicznego	19
Dodatek 3: Przykład ankiety dla pracowników	20

WPROWADZENIE

Przewodnik ten ma na celu zachęcenie przedstawicieli związków zawodowych do starań, by ich zakład pracy był przyjazny środowisku.

Związki zawodowe w całej Europie stoją przed potrójnym wyzwaniem, na które składają się drastyczne programy oszczędnościowe, zmiany klimatu oraz koszty energii i bezpieczeństwo energetyczne. Tempo, w jakim konsumujemy energię i surowce naturalne, jest obecnie na poziomie niemożliwym do utrzymania. Energia i surowce, które zużywamy w miejscu pracy, a także odpady, które tam produkujemy i zanieczyszczania, które generujemy dojeżdżając do pracy przekraczają znacznie zużycie energii, surowców i poziom zanieczyszczeń, jakie generują nasze gospodarstwa domowe. Dlatego też zmiany warto zacząć od miejsca pracy.

Ten przewodnik zawiera porady dotyczące dobrych praktyk dla działaczy związków zawodowych w całej Unii Europejskiej. Pokazuje on, jak przedstawiciele związków i rad pracowników podchodzili do kwestii oszczędzania energii używanej do ogrzewania i oświetlenia, dojazdu do pracy, recyklingu i innych inicjatyw.

Przewodnik powstał dzięki pomocy finansowej Komisji Europejskiej dla inicjatywy Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych (ETUC) – Green Workplaces Network. Nasi partnerzy ze związków zawodowych, którzy przyczynili się do jego powstania, brali udział w pilotażowych projektach ekologicznych w swoich miejscach pracy i prowadzili szkolenia z zakresu ochrony środowiska, poszerzając swoje doświadczenia w dziedzinie inicjatyw ekologicznych.

ETUC z zadowoleniem przyjmuje założone przez UE cele zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii i zmniejszenia emisji dwutlenku węgla przez firmy z sektora przemysłowego i

energetycznego do roku 2020. Dyrektywa o wydajności energetycznej przygotowywana przez UE wypełni ważną lukę i wzmocni nasze wysiłki na drodze do zielonych zakładów pracy.

Jednak zmiany klimatu zachodzą coraz szybciej. Główny klimatolog NASA, James Hansen, ocenia, że mamy niecałe 10 lat na wspólne działanie w celu uczynienia naszej infrastruktury i miejsc pracy „zielonymi” zanim zmiany klimatu będą praktycznie nie do zatrzymania. Globalne ocieplenie powodowane jest przez spalanie paliw kopalnych (ropy, węgla i gazu) w produkcji energii, transporcie, przemyśle i zastosowaniach domowych. Powoduje to emisję dwutlenku węgla (CO₂) i innych „gazów cieplarnianych”, które gromadzą się w atmosferze ziemskiej, zatrzymując ciepło. W rezultacie już teraz widzimy w Europie zaostrzenie się warunków pogodowych.

Walka ze zmianami klimatu jest niezwykle ważna. Jak stwierdził w 2008 roku Lord Stern, ekspert w dziedzinie ekonomii zmian klimatycznych, zwlekanie z działaniem dzisiaj zaowocuje większymi kosztami jutro. Ważne jest działanie na poziomie globalnym. Ale wszyscy musimy przyłożyć do tego rękę.

Partnerzy

ETUC; FGTB (Belgia); Arbeid & Milieu (Praca i środowisko), flamandzka organizacja założona przez trzy główne związki (ACV, Vlaams ABVV i ACLVB) i ruch ochrony środowiska (BBL); Kongres Związków Zawodowych (TUC), Wielka Brytania; Europejska Federacja Metalowców (EMF), która przekształciła się w IndustriAll w ramach projektu zrzeszającego pracowników przemysłu metalowego, chemicznego, górniczego, energetycznego i tekstylnego; oraz Europejska Federacja Związków Zawodowych

Od czego zacząć?

1. Zbierz informacje

Przy pomocy *Szybkiej listy kontrolnej* zidentyfikuj główne problemy.

Jeśli pracodawcy niechętnie dzielą się informacjami – np. o rachunkach za energię – pamiętaj o swoich prawach do informacji wynikających z Dyrektywy UE o informacji i konsultacji. Związek zawodowy w British Museum w Londynie stwierdził, że kierownictwo było bardziej skłonne podzielić się informacjami o rachunkach za energię, kiedy pokazano im ankietę dowodzącą, że większość pracowników nie ma pojęcia o bieżących celach ekologicznych organizacji. Zorganizowane przez związek spotkanie pomogło zwiększyć świadomość problemu: patrz Dodatek 2: *Organizacja spotkania ekologicznego przez związek*.

2. Przygotuj plan

Określ najważniejsze problemy i szanse. Związkowcy powinni zacząć od „szybkich sukcesów”. Większość miejsc pracy jest w stanie zmniejszyć swoje zużycie surowców przy pomocy środków wiążących się z niewielkimi lub zerowymi kosztami, takimi jak kampanie uświadamiające i nakłaniające do zmiany nawyków oraz proste rozwiązania techniczne.

3. Wspólne działania z zarządem

Pomyśl, jak wykorzystać istniejące układy między związkami a zarządem. Można w ich ramach poruszyć nowe kwestie, takie jak zużycie energii i surowców – patrz: *Greener Deals – Negotiating on Environmental Issues at Work* – TUC.

www.tuc.org.uk/economy/tuc-18200-f0.cfm

Europejskie rady pracowników

Pracodawcy w Niemczech mają obowiązek informowania w czasie posiedzeń rad pracowników o środkach ochrony środowiska stosowanych w danym zakładzie. Rady pracowników mają obowiązek promowania i wdrażania środków ochrony środowiska, w tym ustaleń na poziomie zakładu. Patrz: konstytucja rad pracowników pod adresem: www.eurofound.europa.eu/emire/GERMANY/WORKSCONSTITUTION-DE.htm

Okolo połowa europejskich rad pracowników zajmuje się już kwestiami środowiska. Przemysł chemiczny i motoryzacyjny jest źródłem wielu przykładów rad pracowników, takich jak *Europaforum* grupy Bayer czy *Charta for sustainable development and social responsibility* grupy Solvay. Jednym z podejmowanych przez nie działań są starania w kierunku tworzenia produktów przyjaznych środowisku. *Charta* obejmuje wiele kluczowych obszarów działania: podróże służbowe, wydajność energetyczna, zużycie surowców czy produkty o długim cyklu życia.

4. Do dzieła!

Pamiętaj, by przekazać współpracownikom, co chcesz osiągnąć i dlaczego, za pomocą spotkań, publikacji, organizowanych wydarzeń i szkoleń. Ludzie chcą poznać konkretne fakty i liczby. Zastanów się, czy zamierzasz wyrazić zużycie albo oszczędność energii w walucie, tonach dwutlenku węgla (CO₂), czy kilowatogodzinach (KWh)? Kilka porad na ten temat znajdziesz pod adresem www.tuc.org.uk/extras/gogreenetwork.pdf

Zrzeszenia „zielonych związków”

Organizacja TUC (UK) stworzyła zrzeszenie „zielonych miejsc pracy” i regularnie publikuje Zielony Biuletyn (www.tuc.org.uk/green_workplaces_network).

Network Resource Efficiency to partnerstwo pomiędzy niemieckim Ministerstwem Środowiska, IG Metall i innymi pracodawcami przyjaznymi środowisku oraz organizacjami proekologicznymi,

propagującymi m.in. ochronę przyrody i bezpieczne wykorzystanie energii jądrowej. Organizacja skupia się szczególnie na przemyśle metalurgicznym, tekstylnym i elektronicznym i zajmuje się propagowaniem dobrych praktyk w dziedzinie wydajnego gospodarowania surowcami poprzez szkolenia, spotkania i konferencje, jak również kampanie społeczne. Prowadzi również badania nad projektowaniem produktów w sposób oszczędzający surowce oraz promocję takich produktów poprzez inicjatywę MaRes (Material Efficiency and Resource Conservation – Wydajność materiałów i ochrona zasobów naturalnych). http://ressourcen.wupperinst.org/downloads/MaRess_AP10_2_ExecSummary.pdf

5. Zorganizuj związkowe spotkanie ekologiczne albo „zielony festyn”.

Spotkania mogą skłonić personel do zapoznania się bliżej z kwestiami ochrony środowiska. Takie spotkania można też wykorzystać do przeprowadzania wśród personelu ankiet lub prowadzenia zapisów na szkolenia z zakresu ochrony środowiska.

6. Zaangażuj członków związku.

Czy Twój pracodawca docenia znaczenie zaangażowania personelu i związków? Co będą skłonni zrobić, by je wspierać? Możesz zasugerować:

- * Czas wolny przeznaczony na szkolenia i działania na rzecz środowiska organizowane przez związki.
- * Wydarzenia promujące świadomość kwestii środowiska.
- * Dostęp do informacji, takich jak zużycie energii czy umowy na usuwanie odpadów.
- * Dyskusję na temat polityki środowiskowej, lub skupienie się na jednym obszarze, takim jak dojazd do pracy.
- * Ustanowienie komitetu wspólnego – lub wprowadzenie kwestii środowiska do działań istniejącego.

7. Szkolenia z zakresu ochrony środowiska.

Doradztwo i szkolenia dla członków i przedstawicieli związków pomagają zwiększyć świadomość kwestii środowiska i zbudować poparcie dla ekologicznych inicjatyw. Przykładem mogą być:

- * Krótkie spotkania w czasie przerwy obiadowej poświęcone konkretnym problemom, być może z udziałem gości z zewnątrz.
- * Szkolenia z zakresu ochrony środowiska pomagające przedstawicielom i członkom związku uczynić swoje miejsce pracy bardziej „zielonym”. Związki mogą organizować kursy w miejscu pracy z zaproszonym szkoleniowcem.

Sprawdzaj i oceniaj, co działa, a co nie.

Nie ma sensu popadać w obsesję na punkcie przedstawiania „ślada ekologicznego” za pomocą liczb. Ale warto pamiętać punkt wyjścia i odnotowywać swoje osiągnięcia, a następnie dzielić się nimi z kolegami i ze związkiem – inni mogą się uczyć na **Twoich** sukcesach!

Organizacja

Dowiedz się, jak Twoja organizacja postępuje w kwestiach energii i ochrony środowiska.

Odpowiedzialność

- * Kto z personelu lub który dział nadzoruje zużycie energii i surowców?
- * Czy Twój pracodawca publikuje oświadczenia o polityce środowiskowej lub raporty o korporacyjnej odpowiedzialności społecznej?
- * Co mówią inni (w Internecie, w wiadomościach, w lokalnej społeczności) na temat stosunku Twojego pracodawcy do środowiska? Patrz:
www.foeeurope.org/

Rachunki za energię

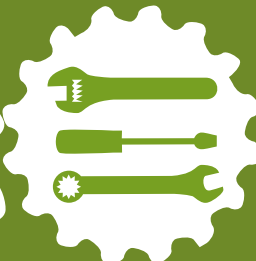
- * Ile Twoja firma płaci za elektryczność, ropę, gaz, wodę i usuwanie odpadów?
- * Jeśli pracujesz w przemyśle ciężkim, ile wynoszą podatki środowiskowe?
- * Kto podejmuje decyzje dotyczące zakupów? Czy kupowane są produkty, które mają służyć jak najdłużej?

Audyty ekologiczne

- * Na jakich audytach lub wytycznych dotyczących dobrych praktyk (w tym najlepszej dostępnej technologii) opiera się Twój pracodawca, podejmując decyzje dotyczące zużycia energii i surowców?
- * Jakie rozwiązania zaproponowano po tych audytach?

Systemy zarządzania środowiskiem

- * Dowiedz się, czy Twój pracodawca stosuje akredytowany system zarządzania środowiskiem. Dwa główne systemy to:
(1) ISO (Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna) www.iso.org/iso/home.html. Standard ISO 14001 obejmuje systemy zarządzania środowiskiem w miejscu pracy.
(2) EMAS - System Ekozarządzania i Audytu http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm.
- * Zarówno ISO jak EMAS przewidują zewnętrzne audyty.
- * Zaleca się system EMAS, ponieważ wymaga on „aktywnego zaangażowania pracowników [i] ich przedstawicieli” oraz publicznego sprawozdawstwa.
- * Komisja Europejska planuje przegląd systemów akredytacji na rok 2012. *Arbeid & Millieu* zaleca użycie narzędzi sprawdzonych, przyjaznych dla użytkownika i przynoszących korzyść pracownikom.

Praktyczne działania w miejscu pracy

Ten rozdział sugeruje działania, które możesz podjąć, by zmniejszyć wpływ twojego zakładu pracy na środowisko. Zawiera on przykłady zastosowane przez związkowców w zakładach z całej Europy. Działania o niskich kosztach i prowadzące do szybkich sukcesów wymieniono jako pierwsze. Jeśli Twój pracodawca podjął niewiele działań lub nie podjął ich wcale, właśnie od tych warto zacząć.

OSZCZĘDZANIE ENERGII

Poprawienie wydajności energetycznej prowadzi do oszczędności i jest często najszybszym sposobem, by uczynić miejsce pracy bardziej przyjaznym środowisku. Wyposażenie i oświetlenie włączone, kiedy nie jest używane, w tym w nocy i w weekendy, jest przyczyną zbędnych emisji gazów cieplarnianych i nie-

potrzebnych kosztów. Pomocne są wskazówki dla pracowników dotyczące wyłączania urządzeń. Dobrym początkiem mogą być naklejki umieszczane na urządzeniach i wyłącznikach światła. Ogrzewanie i klimatyzacja stanowią znaczną część kosztów pracodawców: Patrz str. 33-35 w:

www.tuc.org.uk/extras/gogreenatwork.pdf

ETUC popiera projekt Dyrektywy UE o wydajności energetycznej. Zawiera ona prawnie wiążący docelowy próg 20% wydajności, który będzie obowiązywał wszystkie państwa członkowskie. Pomoże to obniżyć rachunki za energię zużywaną przez przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe oraz zmniejszyć zależność od importu energii. Kluczowe propozycje to m. in. poprawa wydajności energetycznej budynków, zwłaszcza biur i audyty energetyczne we wszystkich dużych firmach. Patrz: http://ec.europa.eu/energy/efficiency/eed/eed_en.htm

Obszary działania	Przykłady dobrych praktyk
Audyty energetyczne	<p>Szpital dziecięcy Great Ormond Street w Londynie: związkowcy negocjują w ramach wspólnego komitetu związku i zarządu do spraw środowiska czas wolny na przeprowadzanie obchodów energetycznych. Używają oni list kontrolnych do audytu całego szpitala: Studium przypadku UNISON.</p> <p>Port Felixstowe, Wielka Brytania: komitet wspólny związku i zarządu do spraw środowiska (w którego skład wchodzi przedstawiciele związku do spraw środowiska – „zieloni związkowcy”) zmniejsza emisje dwutlenku węgla przez port o 10% w ciągu czterech lat. Załoga otrzymała premię roczną.</p>
Czas pracy	Związek zawodowy SEIU, USA: wynegocjowano, by sprzątanie odbywało się w ciągu dnia. Oszczędzono w ten sposób na oświetleniu nocnym i zapewniono sprząającym bardziej społecznie akceptowalne godziny pracy.
Izolacja i uszczelnianie	Centre de Competence, Walonia, Belgia: zapewnia darmowe szkolenia i staże dla bezrobotnych, w czasie których uczą się oni instalacji wydajnych systemów energetycznych i izolacji.
Oświetlenie, urządzenia biurowe i elektryczne	Główna siedziba związku zawodowego usług publicznych, PCS, Londyn: „zieloni związkowcy” (związek GMB) wynegocjowali stosowanie etycznej i ekologicznej polityki zamówień. Dbają o to, by kupowany był najbardziej wydajny energetycznie sprzęt IT oraz by pracownicy byli odpowiednio szkoleni.
Ogrzewanie i klimatyzacja	AVE Regina, Belgia: za sugestią związkowców w tym dużym centrum opieki społecznej zainstalowano podwójne okna i bardziej wydajny system ogrzewania. Rachunki za ogrzewanie wyraźnie się zmniejszyły, pokrywając znaczny koszt inwestycji.
Automatyzacja	<p>Producent stali Ellimetal, Belgia: Związek ABVV wynegocjował instalację automatycznych bram otwieranych zdalnie przez kierowców wózków widłowych. Zmniejszyło to straty ciepła i rachunki za paliwo oraz poprawiło komfort pracowników.</p> <p>Scottish Power: zarząd i związki porozumiały się w sprawie automatycznego oszczędzania energii: świateł kontrolowanych przez czujniki ruchu i automatycznie wyłączanych po godzinach pracy komputerów PC.</p>
Wysokoenergetyczne procesy produkcyjne: zatrzymanie strat energii powodowanych przez mało wydajny sprzęt	<p>Nyrstar, Belgia: Jeden ze związkowców zatrudnionych w hucie cynku pracuje nad przyrządami mierzącymi wpływ na środowisko (szczególnie zużycie energii) w całym cyklu życia produktu, od produkcji po dystrybucję. Celem jest uzyskanie akredytacji i zmierzenie wydajności dostępnej technologii.</p> <p>A&P Marine, Falmouth, Wielka Brytania: Jednym z wielu środków oszczędzania energii zastosowanych przez związek GMB i zespół do spraw energii są nowe, wydajniejsze pompy, których koszt zwraca się co 9 miesięcy.</p>
Kogeneracja: połączenie produkcji energii, systemów grzewczych i chłodzących	Centre Reine Fabiola, Belgia: w domu opieki dla niepełnosprawnych związki zainicjowały projekt, w ramach którego wytwarzane są ciepło i energia dla ich żłobka pracowniczego i warsztatów. Sprawdza się to w dużych zakładach, gdzie energia jest zużywana przez całą dobę.
Energia odnawialna na miejscu	BT (Wielka Brytania) i browar Magor (Południowa Walia): związkowcy zaproponowali instalację turbin wiatrowych na miejscu.

MNIEJ ODPADÓW, OSZCZĘDNOŚĆ SUROWCÓW

Odpady są bardziej widoczne, niż zmarnowana energia – nie widzimy energii piętrzącej się w kublach. Są też problemem dla pracodawców, ponieważ odpady wiążą się z kosztami (w Wielkiej Brytanii jest to 15 mld funtów) i mogą być przyczyną problemów prawnych, jeżeli zaturwiają środowisko. Europejska dyrektywa ramowa w sprawie odpadów stwierdza, że pracodawcy muszą podejmować działania prewencyjne, by zmniejszyć ilość odpadów i likwidować problemy u źródła.

Według europejskiego oddziału organizacji Friends of the Earth pracodawcy mogliby poddawać recyklingowi dwukrotnie większą ilość odpadów, niż ma to miejsce obecnie. Patrz:

www.foe.co.uk/resource/reports/gone_to_waste.pdf

Naturalne siedliska, bioróżnorodność i dzika przyroda ponoszą uszczerbek na skutek nadmiernej eksploatacji surowców naturalnych. Składowanie odpadów powoduje uwalnianie toksyn do atmosfery, gleby i wód. Odpady gnijące na wysypiskach wytwarzają gaz cieplarniany – metan, który jest istotnym czynnikiem napędzającym globalne ocieplenie.

Drzewa spowalniają zmiany klimatu absorbując CO₂. Ale co roku ogromne obszary lasów są wycinane na potrzeby przemysłu papierniczego. Górnictwo, eksploatacja i przetwarzanie surowców naturalnych zużywa znaczne ilości energii i paliw kopalnych, co ma bezpośredni wpływ na zmiany klimatu.

Recykling wymaga dużego nakładu pracy i tworzy miejsca pracy – dziesięciokrotnie więcej, niż tradycyjna gospodarka odpadami – ale musimy sprawić, by były to dobre miejsca pracy, mimo niebezpieczeństw, jakie stwarza ten przemysł.

Obszary działania	Odnośniki i przykłady dobrych praktyk
Redukcja odpadów – budowanie świadomości i recykling	Centre Reine Fabiola, Belgia: personel współpracował z mieszkańcami, przeprowadzając audyt produkcji odpadów i prowadząc szkolenia z gospodarki odpadami. Stworzono nowe miejsca pracy, projektując nowe pojemniki i wprowadzając segregację odpadów. Biblioteka Narodowa Szkocji: częścią zainicjowanego przez związki projektu był audyt produkcji odpadów, wprowadzenie przejrzystego oznakowania i powstanie zakładu recyklingu: 60% odpadów jest teraz poddawanych recyklingowi w 18 procesach. Niektóre z nich są przetwarzane przez miejscowe przedsiębiorstwa społeczne, inne (np. szkło akrylowe) są zwracane do producenta w celu recyklingu. Port Felixstowe: komitet wspólny ds. środowiska zwiększył odsetek odpadów poddawanych recyklingowi z 10% do 65%.
Papier	Siedziba główna TUC, Londyn: zmniejszono ilość składowanych odpadów o 40% w ciągu 18 miesięcy poprzez kampanie uświadamiające, druk dwustronny i usprawnienie zakładów recyklingu: Patrz www.tuc.org.uk/extras/gogreenatwork.pdf
Opakowania	Dystrybutor Delhaize, Belgia: związek wynegocjował zmianę opakowań produktów (z plastikowych na kartonowe) i przejście z wody butelkowanej na kranową w stołówce. Dystrybutor Argos, Bridgewater, Wielka Brytania: związkowcy UNITE wynegocjowali ograniczenie stosowania opakowań.
Surowce do produkcji	IG Metall: współpracuje ze zrzeczeniem producentów aluminium w celu zwiększenia wydajności gospodarowania surowcami poprzez gospodarkę odpadami produkcyjnymi i odzyskiwanie ciepła. Inicjatywa zostanie wdrożona przez niemieckie rady pracowników. Korzyścią jest między innymi mniejszy nacisk na koszty pracy: Patrz. www.aluminium-ressourceneffizienz.de/download.htm

<p>Woda jest rzadkim i cennym surowcem. Uzdatnianie jej jest procesem energetycznie kosztownym. Marnowanie wody stanowi poważne obciążenie dla środowiska.</p>	<p>AVE Regina: związkowcy współpracowali z zarządem w sprawie nowych regulacji dotyczących oszczędzania wody.</p> <p>Tata Steel, Wielka Brytania: Oddolna inicjatywa na rzecz obniżenia kosztów doprowadziła do zmniejszenia zużycia wody w stalowni Trostre o 20%, co przyniosło znaczące oszczędności.</p> <p>BT, Wielka Brytania: związkowcy przyjrzeni się kwestii zużycia wody. BT zastąpiło 59 automatów z wodą podłączonymi do wodociągów chłodziarkami, oszczędzając w ten sposób na dostawach i wymianie 3500 18-litrowych butli rocznie.</p> <p>Browar Magor, południowa Walia: Związek UNITE przeprowadził negocjacje z zarządem w celu zidentyfikowania obszarów nieefektywnego gospodarowania surowcami; osiągnięto 10% redukcję emisji CO₂ i 10% zmniejszenie zużycia wody.</p> <p>Reine Fabiola Centre: zainwestowano w 20 000-litrowy zbiornik na deszczówkę używaną do splukiwania toalet.</p>
<p>Żywność</p>	<p>Fabryka Hondy, Belgia: związkowcy przeprowadzili kampanię na rzecz „wegetariańskich czwartków”, kiedy to stołówka oferuje wegetariańską alternatywę dla mięsnych posiłków przyczyniających się do zwiększenia emisji dwutlenku węgla.</p> <p>Ave Regina: na terenie obiektu zamieszkały zwierzęta, które pomagają w pozbywaniu się odpadów żywnościowych.</p> <p>Więzienie Marsh Prison, Wielka Brytania: PCS zainstalowało bioreaktor do fermentacji beztlenowej, służący do usuwania odpadów żywnościowych, co pozwoliło na zaoszczędzenie 18 000 funtów rocznie na umowach na wywóz odpadów. Bioreaktor produkuje elektryczność i nawóz używany do użyźniania więziennych ogrodów.</p>
<p>Praca w wodociągach, u dostawców elektryczności i w firmach przetwarzających odpady</p>	<p>Europejskie Rady Pracowników w Veolia i Vattenfall: obie sformułowały politykę zrównoważonego stosunku do środowiska w miejscu pracy.</p> <p>Narodowa Federacja Związków Zawodowych Pracowników Budownictwa, Rumunia: jest partnerem w projekcie szkoleń na temat wydajności energetycznej budynków dla wykwalifikowanych robotników dzięki wsparciu funduszu europejskiego <i>Leonardo</i>. Związki biorą też udział w badaniu wpływu nowych technologii na pracowników sektora energetycznego.</p>
<p>Bioróżnorodność</p>	<p>SWIFT IT, usługi finansowe, Belgia: utworzono rabatę kwiatową.</p>
<p>Recykling</p>	<p>Związek PCS, Wielka Brytania: związkowcy negocjowali recykling i przyjazną środowisku politykę zakupu.</p>
<p>W dłuższej perspektywie rozważano ambitny cel: zero odpadów.</p>	<p>Instytut Eco-Conseil, Belgia: w porozumieniu ze związkami i lokalnymi uniwersytetami uruchomiono nowe moduły szkoleniowe z zakresu zarządzania środowiskiem. Do wprowadzenia polityki <i>zero odpadów</i> mogą przyczynić się pracownicy i menedżerowie przeszkoleni w zakresie gospodarowania surowcami i środowiskiem.</p>

ZIELONY TRANSPORT

Droga do i z pracy jest jednym z głównych codziennych zmartwień pracowników. Transport jest źródłem najszybciej rosnącej ilości emisji dwutlenku węgla w UE. Spalanie benzyny i oleju napędowego w pojazdach jest ważnym czynnikiem przyczyniającym się do zmian klimatu. Co więcej, zawarte w emitowanych gazach cząsteczki mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia, kom-

fortu życia i bioróżnorodności. Usprawnienie transportu publicznego jest również ważnym elementem budowania przyjaznej środowisku gospodarki i tworzenia „zielonych” miejsc pracy.

Sugerujemy tutaj przyjazne środowisku rozwiązania transportowe, skutecznie niezależnie od tego, czy mieszkasz w zatłoczonym centrum miasta, w pobliżu pozamiejskiego kompleksu przemysłowego, centrum biurowego ze słabą komunikacją publiczną, czy też pracujesz na zmiany.

Obszary działania	Odnosiniki i przykłady dobrych praktyk
Ankieta „Dojazd do pracy” w celu zidentyfikowania punktu odniesienia i głównych problemów	Muzeum Narodowe, Liverpool: prowadzone przez związek PCS „zielone forum” inicjatywy dla środowiska i zrównoważonego rozwoju przygotowało Plan Zielonego Transportu, w skład którego wchodzi: zakup rowerów, wytyczenie ścieżek rowerowych, poprawa bezpieczeństwa przechodniów i nieoprocentowane pożyczki na zakup sezonowych biletów na transport publiczny.
Plany zielonego transportu	CC-OO, Hiszpania: Comisiones Obreras i organizacja pozarządowa <i>ConBici</i> promują <i>zrównoważoną mobilność</i> we wszystkich obszarach, szczególnie w aspekcie dojazdu do pracy. Na liście ich inicjatyw znajduje się między innymi wytyczenie nowych ścieżek rowerowych, tak, by osiągnąć poziom porównywalny z innymi krajami UE: www.ccoo.es/cscceo/menu.do?Areas:Medio_ambiente Walonia: Związki FGTB i CSC ustanowiły „jednostki związkowe do spraw mobilności”, organizujące szkolenia i kampanie społeczne oraz nawiązujące kontakty z pracodawcami, by pomóc przedstawicielom związków skutecznie negocjować kwestie dojazdu do pracy. Przykładem są projekt <i>Tousvéloactifs</i> promujący dojazd do pracy rowerem i kampanie społeczne, takie jak „tydzień mobilności” organizowany co roku we wrześniu.
Elastyczny czas pracy i praca zdalna	Rada Rhondda Cynon Taff, Walia: Przedstawiciele związku UNISON donoszą, że pilotażowy projekt pracy zdalnej zostanie rozszerzony.
Współpraca międzyzwiązkowa w obszarze zielonego transportu	CCOO – Hiszpania, Vlaams ABVV – Belgia, CGIL – Włochy and ACE – Niemcy: związki te współpracowały w kwestiach dojazdu do pracy w tych czterech krajach i zaproponowały bardziej zrównoważone i przyjazne dla zdrowia pracowników, środowiska i gospodarki alternatywy: www.ccoo.es/cscceo/menu.do?Areas:Medio_ambiente:Actualidad:271579
Ruch rowerowy i pieszy	Nike European Logistic Centre, Laakdal, Belgia: rekompensaty dla pracowników, którzy docierają do pracy rowerem lub pieszo, w tym konsultacje z przedstawicielami ds. zdrowia i bezpieczeństwa na temat bezpiecznych szlaków. Rada dzielnicy Hackney, Londyn: Związek UNISON wynegocjował rekompensatę w wysokości 20 pensów za milę dojazdu rowerem.
Współużytkowanie samochodów	Port Felixstowe: darmowe śniadanie dla pracowników dojeżdżających wspólnie.
Przystosowanie zakładów do ruchu rowerowego	SWIFT: zainstalowano prysznice, szafki, parking rowerowy i rekompensatę przyznawaną zależnie od ilości przejechanych mil, by zachęcić pracowników do korzystania z rowerów.
Dotowany autobus dla pracowników	SWIFT: przedstawiciele związku wynegocjowali autobus dowożący pracowników do pracy, by zmniejszyć koszty dojazdu i rozwijać transport przyjazny dla środowiska.
Ekologiczna jazda	Dystrybutor Wincanton, Wielka Brytania: Związek UNITE wynegocjował szkolenie z zakresu oszczędnego prowadzenia samochodu dla wszystkich kierowców. Rada miasta Bristol, Wielka Brytania: Związek UNISON zorganizował wykłady z zakresu ekologicznej jazdy dla intensywnie jeżdżących kierowców. Przeszkolenie 60 kierowców pozwala zaoszczędzić 350 funtów rocznie na jednej furgonetce. Zmniejsza też stres za kierownicą.
Zielone paliwa – biomasa/ samochody hybrydowe	Dostawca poczty Parcelforce, Wielka Brytania: Przedstawiciele związku CWU współpracują z zarządem, by uczynić flotę pojazdów bardziej przyjazną środowisku.

Szersza perspektywa – poza miejscem pracy

ETUC wzywa do „sprawiedliwych przemian” w kierunku wydajnej gospodarki energią i surowcami. „Sprawiedliwe przemiany” mają pięć filarów, do których zalicza się zaangażowanie i dialog na wszystkich poziomach z udziałem związków zawodowych, organizacji biznesowych, społeczności i władz. Według ETUC, w skład „sprawiedliwych przemian” powinny wejść kampanie na rzecz przyjaznych środowisku miejsc pracy i umiejętności, poszanowanie dla związków zawodowych i praw człowieka oraz zabezpieczenia społeczne dla pracowników, których przemiany dotkną w sposób negatywny. Kluczowe dla „sprawiedliwych przemian” jest budowanie sojuszy, co pokazują dwa przykłady poniżej.

* Zielone miejsca pracy

Sojusz dla Pracy, Niemcy: Stowarzyszenie organów rządowych, związków zawodowych i pracodawców, którzy współpracują w celu promowania zielonej gospodarki. Od 2011 roku 13% fiskalnego pakietu stymulacyjnego wynoszącego 100 mld euro zostało przeznaczony na zielone miejsca pracy. W Niemczech 235 000 osób pracuje w sektorze energii odnawialnej, a do roku 2030 przewiduje się wzrost tej liczby do 710 000. Inwestycje

rządowe, takie jak 3 mld euro przeznaczone w latach 2009-11 na poprawę wydajności energetycznej gospodarstw domowych, pobudziły rozwój zielonych miejsc pracy. Sojusz skupił się na kształceniu zawodowym (wspólnie z uniwersytetami) i dodaniu elementów ekologicznych do istniejących kursów kształcenia zawodowego, by zbudować kapitał umiejętności niezbędnych dla gospodarki bardziej przyjaznej środowisku.

* Zielone umiejętności

South Thames College, UCU, Wielka Brytania: Brytyjskie Stowarzyszenie Uniwersytetów i Szkół Wyższych (UCU) prowadzi kampanię społeczną na rzecz „zielonych” umiejętności obejmującą praktyki w południowym Londynie. Projekt, w ramach którego współpracują South Thames College, miejscowi pracodawcy i organizacje społecznościowe, ma na celu przygotowanie bardziej „zielonych” programów nauczania dla studentów i poprawę ich szans zatrudnienia w przemyśle budowlanym, sektorze energii odnawialnej i branży izolacji domowej. UCU przygotowało materiały szkoleniowe i krótki film o swojej pracy ze studentami i partnerami w ramach stowarzyszenia. Projekt ma wpływ na politykę krajową poprzez „Manifest zielonych umiejętności”:

Patrz www.youtube.com/watch?v=VNRx6tNFG8U

www.ucu.org.uk/media/pdf/pi/Green_skills_manifesto.pdf

Materiały

Podręcznik *Go Green At Work* przygotowany przez brytyjskie TUC zawiera szeroki zakres porad dla przedstawicieli i członków związków:

www.tuc.org.uk/publications/viewPub.cfm?frmPubID=551

Flanders, Arbeid & Milieu jest wydawcą *Durable 9-5*, zestawu pięciu broszur ze wskazówkami dla związkowców na temat energii, transportu, finansów i procedur nabycia, z przykładami dobrych praktyk: www.a-m.be/nl/home_1.aspx

RISE, Walonia: materiały (w języku francuskim): www.rise.be

Wielka Brytania, energia w miejscu pracy:

www.carbontrust.co.uk odpady: www.wasteonline.org.uk

Wskazówki dotyczące programów recyklingu: www.wrap.org.uk

Inne rodzaje odpadów, od telefonów komórkowych po niepotrzebny sprzęt IT i meble, można poddać recyklingowi w ramach programów takich jak www.envirofone.co.uk i

www.uk.freecycle.org

Kampania na rzecz czystej wody pitnej w pracy:

www.wateratwork.org

Oszczędzanie wody: www.waterwise.org.uk

Wskazówki, jak przeprowadzać ankiety na temat istniejących ustaleń dotyczących transportu:

www.acttravelwise.org/plan/workplace-travel

Wydajne energetycznie prowadzenie samochodu:

www.energysavingtrust.org.uk/Transport/Business

Przewodnik po „zielonych” zamówieniach publicznych:

<http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/handbook.pdf>

Kluczowe daty, które można uwzględnić przy planowaniu wydarzeń: www.unep.org/ecalendar/inner_annual.asp

Europejski tydzień mobilności we wrześniu:

www.mobilityweek.eu/

Zielony Tydzień UE w Czerwcu: <http://ec.europa.eu/environment/greenweek/home.html>

DODATEK 1: SZYBKA LISTA KONTROLNA

Energia	Komentarze
Czy ogrzewanie i klimatyzacja zapewniają pracownikom komfort, nie marnując przy tym energii?	
Czy miejsce pracy posiada prawidłową izolację i uszczelnienie? Czy drzwi zewnętrzne są często otwierane, przez co powstają przeciągi? Czy jest wiele obszarów, gdzie komfort jest niski?	
Czy termostaty znajdują się we właściwych miejscach i są ustawione na właściwą temperaturę? (19°C dla ogrzewania, 24°C dla klimatyzacji) oraz zaopatrzone w wyłączniki czasowe? Czy czasy są na nich ustawione właściwie?	
Czy instalacja grzewcza lub chłodząca nie jest zablokowana przez meble lub urządzenia, lub też źle ulokowana na planie miejsca pracy?	
Czy zastosowano automatyczne funkcje oszczędzające energię, takie jak czujniki ruchu i światła czy wyłączniki czasowe? Czy są one włączone, a personel potrafi ich używać?	
Czy panele kontrolne i wyłączniki są dostępne i przejrzyste podpisane, łącznie z informacją, kiedy powinny lub mogą zostać wyłączone?	
Czy wszystkie żarówki są energooszczędne?	
Czy wszystkie komputery posiadają płaskie monitory?	
Czy wszystkie urządzenia są wyłączone, kiedy nie są używane? Jeśli nie, to dlaczego?	
Zasoby, odpady i bioróżnorodność	
Czy stosowany jest recykling wszędzie, gdzie jest to możliwe, w szczególności w stosunku do zakupionych produktów?	
Czy stosowane są środki oszczędności wody, takie jak zbiorniki na deszczówkę, oszczędne toalety i umywalki oraz audyty przemysłowego zużycia wody?	
Czy wyżywienie jest odpowiednie, czy też używana jest nadmiernie przetworzona lub pakowana żywność?	
Czy podejmuje się kroki w kierunku ochrony bioróżnorodności lub tworzenia siedlisk dla fauny czy też naturalnych ogrodów w pobliżu miejsca pracy? Czy te obszary są dostępne dla pracowników i klientów?	
Dojazd do pracy	
Czy przeprowadziłeś ankietę na temat dojazdu do pracy?	
Czy wynegocjowano z pracodawcą program dojazdów do pracy?	
<p>Przykładowe pytania, jakie warto zadać pracownikom:</p> <p>Jak dojeżdżasz do pracy?</p> <p>Czy zmieniło się to z czasem?</p> <p>Czy chciałbyś to zmienić, gdyby były dostępne inne opcje?</p> <p>Z jakimi niedogodnościami wiąże się twój obecny środek transportu (np. korki, opóźnienia, długie czekanie)?</p> <p>Co powstrzymuje Cię przed korzystaniem z transportu publicznego/jazdą rowerem/chodzeniem pieszo, jeśli nie korzystasz z żadnej z tych możliwości (koszty/brak dostępności/zobowiązania rodzinne/inne)</p> <p>Czego oczekujesz od swojego pracodawcy?</p>	

DODATEK 2: ORGANIZACJA SPOTKANIA EKOLOGICZNEGO

Czemu ma służyć spotkanie?

- * Zastanów się, czemu ma służyć spotkanie i jakiej liczby osób się spodziewasz. Czy będzie to całonocne wydarzenie z mówcami i szeregiem stoisk? Czy może na początek wystarczy jedno stoisko w stołówce w czasie przerwy obiadowej? Czy jest wydarzenie o tematyce ogólnoekologicznej, czy też służy skupieniu się na konkretnym problemie, np. oszczędzaniu energii, transporcie, itd.?
- * Czy można to powiązać z jakąś istniejącą aktywnością zakładu, prowadzoną przez związek lub zarząd? Przykładowo, czy w Twoim miejscu pracy przeprowadzono wcześniej szkolenia, czy może odbywają się regularne spotkania informacyjne dla personelu?
- * Przeprowadzenie ankiety przed wydarzeniem jest dobrym sposobem promocji. Poproś ludzi o zwrócenie ankiety w czasie spotkania lub wcześniej – patrz **Dodatek 3: Przykład ankiety**.
- * Czy jest możliwość powiązania z zewnętrznym wydarzeniem ekologicznym, takim jak Światowy Dzień Środowiska w czerwcu czy europejski tydzień mobilności we wrześniu?

Przekonanie zarządu

- * Porozmawiaj z zarządem, by zapewnić poparcie dla wydarzenia i upewnić się, że pracownicy będą mogli w nim uczestniczyć – najlepiej w czasie pracy. Będzie to dobra okazja dla zarządu, by podzielić się z pracownikami informacjami o śladzie ekologicznym firmy i próbach jego zmniejszenia.
- * Zadbaj o zorganizowanie odpowiedniego miejsca i, jeśli to możliwe, poczęstunku.

Przyciągnij nowych członków

- * Spotkanie jest świetną okazją, by przyciągnąć nowych członków i działaczy, którzy mogli nie zdawać sobie sprawy, że związek jest zainteresowany kwestiami środowiska. Pamiętaj, by w dniu wydarzenia mieć przygotowane formularze członkostwa.

Przygotowanie

- * Rozważ zaproszenie gości z zewnątrz: nawet niewielkie wydarzenie zyska na wiarygodności i zainteresowaniu, jeśli będzie w nim uczestniczył ktoś z zewnątrz, może to też zachęcić pracowników do zastosowania zdobytej wiedzy nie tylko w pracy, ale również w domu. Większości organizacji proekologicznych bardzo zależy na dotarciu do nowych osób i chętnie korzystają z możliwości pojawienia się w zakładach pracy.
- * Zastanów się, jakie kontakty już posiadasz. Może któryś z członków związku jest też aktywnym członkiem Przyjaciół Ziemi (FOE)?
- * Prelekcje nadają się najlepiej na wydarzenia organizowane w czasie przerwy obiadowej. Ale warto przy tym dopilnować, by były one krótkie i praktyczne.
- * Organizacje dostarczają zwykle drukowane materiały, a czasem również „gadżety” takie jak przypinki, torebki, kubki, długopisy, plakaty itd. Nawet takie drobiazgi mogą zwiększyć zainteresowanie i frekwencję.
- * Poproś związek i zarząd o pomoc w nagłośnieniu wydarzenia. Najlepiej byłoby, gdyby na materiałach znalazło się logo związku i organizacji.
- * Zadbaj o to, by znalazła się odpowiednia liczba osób do ustawienia stoiska, przygotowania ekspozycji, itd.
- * Jeśli uda się zdobyć chociaż niewielkie fundusze od pracodawcy lub związku, na zakończenie wydarzenia można zorganizować losowanie spośród wszystkich wypełnionych ankiet i przyznać zwycięzcy „zieloną” nagrodę.
- * Zadbaj też o to, żeby samo wydarzenie było zorganizowane w sposób przyjazny środowisku – np. woda do picia powinna być podana w dzbankach zamiast plastikowych butelek.

Po zakończeniu

- * Zbierz nazwiska osób, które chcą się zaangażować w organizację wydarzenia, i rozważ zwołanie dodatkowego spotkania po jego zakończeniu.
- * Opisz wydarzenie, przeanalizuj ankiety, jeśli została ona przeprowadzona, i przekaż wyniki pracownikom i zarządowi.

DODATEK 3: PRZYKŁAD ANKIETY DLA PRACOWNIKÓW

<i>Jakie są Twoje główne obawy dotyczące środowiska związane z pracą?</i>	
ZMNIEJSZENIE ZUŻYCIE ENERGII	
Główne obawy	
Rozwiązania, których oczekujesz	
ZUŻYCIE ZASOBÓW (WODY, SUROWCÓW, ŻYWNOŚCI) I RECYKLING	
Główne obawy	
Rozwiązania, których oczekujesz	
DOJAZD DO I Z PRACY ORAZ PODRÓŻE SŁUŻBOWE	
Główne obawy	
Rozwiązania, których oczekujesz	
JEŚLI MIAŁBYŚ WYBRAĆ JEDEN Z TYCH OBSZARÓW JAKO PRIORYTETOWY, KTÓRY BYŚ WYBRAŁ?	
Czy znasz politykę środowiskową pracodawcy?	
Czy jest coś, co mógłbyś sam zrobić, by być bardziej przyjaznym środowisku w miejscu pracy?	

„Zielone inwestycje w zakładach produkcyjnych utrudniają przenoszenie produkcji. Inwestycje w trwałe elementy majątku przedsiębiorstwa przekładają się także na trwałość zatrudnienia” (Pascal Lussiez, przedstawiciel rady zakładowej Bombardier Francja)

„Musieliśmy wywrzeć duży nacisk na zarząd, by przekonać ich do usprawnień takich, jak automatyczne drzwi do magazynów, ale udało nam się. Pracownik, który codziennie jest na hali fabrycznej, może precyzyjnie określić, jakie zmiany będą rzeczywiście odczuwalne, zarówno pod względem zużycia energii, jak i poprawy komfortu pracowników” (Frank Maggen, przedstawiciel związku ABVV pracujący dla producenta stali – spółki Ellimetal w Belgii)

„Wśród szeregowych członków obserwujemy o wiele większy zapał do pracy z kwestiami ochrony środowiska, niż innymi sprawami, którymi tradycyjnie zajmują się związki zawodowe. Bez problemu rekrutujemy nowych „zielonych związkowców”, na początku mieliśmy nawet listę kolejkową. Zaangażowanie się w kwestie ochrony środowiska otworzyło nam nowe pole kontaktu z kierownictwem wyższego szczebla poprzez firmowy zespół do spraw środowiska” (Steve Crawshaw, przewodniczący komitetu związkowców UNISON do spraw środowiska przy radzie miasta Bristol)

„Prawdziwie zrównoważony stosunek do środowiska można osiągnąć tylko wspólnym wysiłkiem, przy aktywnej współpracy i powszechnym zainteresowaniu. Związki mają długą tradycję pomagania BT i jego pracownikom stawiać czoło wyzwaniom współczesnego świata. Z zadowoleniem przyjmuję ich zaangażowanie w wyzwanie, jakim jest znaczne zmniejszenie naszych emisji dwutlenku węgla” (Phil Dance, dyrektor zarządzający w Adastral Park, centrali badań i rozwoju BT)

EUROPEAN TRADE UNION CONFEDERATION (ETUC)

Papier 100% Makulatury

EUROPEAN TRADE UNION CONFEDERATION (ETUC)

Boulevard du Roi Albert II, 5 - B 1210 Brussels
Tel + 32 2 224 04 11 - Fax + 32 2 224 04 54/55
etuc@etuc.org - www.etuc.org